

Sociala värden

Svenska
kyrkan

Varför är trädens sociala värden viktiga?

Begravningsplatser är inte enbart platser för gravsättning, utan även miljöer för minnen, eftertanke och mänskliga möten. Här ryms såväl sorg som glädje, stillhet och gemenskap. Begravningsplatserna har en viktig funktion som gröna miljöer i städer och samhällen, där människor kan få tillgång till rekreation, återhämtning och svalka under varma sommark dagar.

Träden spelar en central roll i att skapa dessa kvaliteter. Genom att bilda rumsliga strukturer, dämpa vind och filtrera störningar ger de platsen en tydlig karaktär. Vegetationens utformning påverkar dessutom hur människor upplever trygghet och tillhörighet i miljön.

Den viktigaste aspekten i att förstärka en plats sociala värden är att värna de befintliga träden, med särskilt fokus på äldre träd.

Exempel på sociala värden kopplade till träd

Träd på begravningsplatser har en stor inverkan på hur platsen upplevs och nyttjas. Trädkransar och alléer fungerar som vägledande element och definierar rörelsestråk. Samtidigt har de en viktig rumsbildande funktion där de skapar den avskärmning som krävs för att ett gravkvarter ska upplevas som en lugn och skyddad plats, fri från yttre störningar. Mellan dessa strikta trädstrukturer kan solitärträd och grupper tillföra

en mjukhet och dynamik som ger platsen en mer naturlig känsla.

Trädmiljöer uppmuntrar till rekreation och gör människor mer benägna att vistas på en plats. Alltför mörka platser kan i vissa fall minska viljan hos besökare att uppehålla sig på platsen.

Särskilt de äldre träden bär ett kulturhistoriskt värde och bidrar till platsens identitet. De fyller också en pedagogisk funktion genom att förmedla platsens historia. Det är därför viktigt att förstå hur trädens struktur och placering samverkar med besökarnas rörelsemönster och välbefinnande.

Trädens roll i hälsa och välbefinnande

Träd och gröna miljöer bidrar till:

- Minskad stress och bättre mental återhämtning.
- Ökad fysisk aktivitet, exempelvis promenader.
- Svalka och avskärmning från vind och buller.
- Stärkt känsla av sammanhang och tillhörighet.

Tillgång till välskötta gröna miljöer har stor betydelse för både fysisk och psykisk hälsa.

Träd och trygghet

- Miljöer med vegetation har kopplats till minskad vandalism och aggressivt beteende.
- Begravningsplatser upplevs ofta som välskötta och omhändertagna, vilket främjar upplevelsen av trygghet.
- Träd kan bidra till att fler människor vistas på en plats, vilket stärker tryggheten.

Gör så här

Identifiera och följ upp sociala värden

Sociala värden är platsspecifika och dynamiska. De formas i samspel med hur begravningsplatsen används och upplevs, vilket kräver aktiv inventering och regelbunden uppföljning.

- Studera hur många som vistas på platsen och hur den används.
- Ta reda på vilka miljöer människor söker sig till, men också vilka de undviker.
- Följ upp hur förändringar i trädmiljön påverkar användning och upplevelse.
- Använd dialog med personal och besökare som underlag.

En förändring i trädstruktur kan påverka användningen mer än man kan tro.

Skapa rumslighet och avskildhet

- Bevara och förstärk befintliga strukturer. Tänk på att utgå från platsens kulturhistoria och beakta de historiska ideal som kyrkogården är utformad efter. Alltför stora förändringar kan förvanska det kulturhistoriska värdet. Se guiden "*Kulturhistoriska värden*".
- Använd träd och buskar för att avskärma från vägar, bebyggelse och andra störningar.

- Skapa tydliga rum med hjälp av trädgrupper, alléer och trädkransar.
- Arbeta med vegetation i flera skikt. Exempelvis kan buskar, häckar och träd i olika höjder skapa en spännande dynamik och rumslighet.
- Arbeta med att bevara och förstärka en variation mellan öppna och slutna miljöer.

Arbeta med platsens identitet

- Bevara äldre träd som bär platsens historia.
- Bevara strukturer som alléer och trädkransar.
- Använd träd som orienterande element.

Ta tillvara trädens symboliska värden

- Bevara och planera för träd med särskild betydelse, exempelvis sorgeträd.
- Låt träd med tydlig karaktär få ta plats i gestaltningen, dessa utmärker platsen och blir en del av platsens identitet, exempelvis solitära träd, träd med annorlunda form, blomning, bark och höstfärg.
- Respektera platsens kulturhistoriska uttryck i val av arter och struktur. Läs mer om detta i guiden *"Kulturhistoriska värden"* och *"Artval och ersättningsstrategier"*.

Skapa miljöer för vistelse och återhämtning

- Säkerställ att det finns skuggade platser under varma perioder.
- Använd träd för att skapa lä och skydd mot vind och regn.
- Sittplatser i lä och solläge under våren är mycket uppskattat.
- Planera sittplatser i anslutning till träd.

Beakta olika användargrupper

- För äldre personer kan det vara särskilt viktigt att ha tillgång till gröna miljöer, i synnerhet under varma dagar.
- Beakta trädens betydelse för medarbetarnas arbetsmiljö; stora, skuggande trädkronor är ofta en förutsättning för att kunna bedriva arbete på begravningsplatsen under varma sommardagar.
- Vissa begravningsplatser används även av exempelvis motionärer. En god utformning med tydliga rörelsestråk och avskärmande vegetation är viktig för att denna typ av aktivitet inte ska störa platsens lugn eller besökares behov av sorgebearbetning.

Viktigt att känna till

- Sociala värden uppstår i samspelet mellan träd, gestaltning och användning.
- Små förändringar i vegetation kan ge stora upplevelsemässiga effekter.
- Trädens värden ökar över tid. Värden hos stora och äldre träd tar därför mycket lång tid att ersätta.
- Stora och särskilt gamla träd ger upphov till större sociala värden.

Vanliga misstag att undvika

- Att förenkla miljöer och ta bort variation.
- Att ta bort träd och vegetation utan syfte eller plan på ersättning.
- Att förändra trädstrukturer utan att förstå hur platsen används.
- Att ersätta grönytor med hårdgjorda ytor.
- Att skada träd vid skötsel, markarbeten eller anläggning inom deras rotzon. Läs mer i guiden *"Skydda träd vid grävning"*.
- Att inte beakta trädens symboliska och kulturella betydelse.
- Att plantera träd som inte har möjlighet att utvecklas till stora och gamla individer.

Checklista för förvaltaren

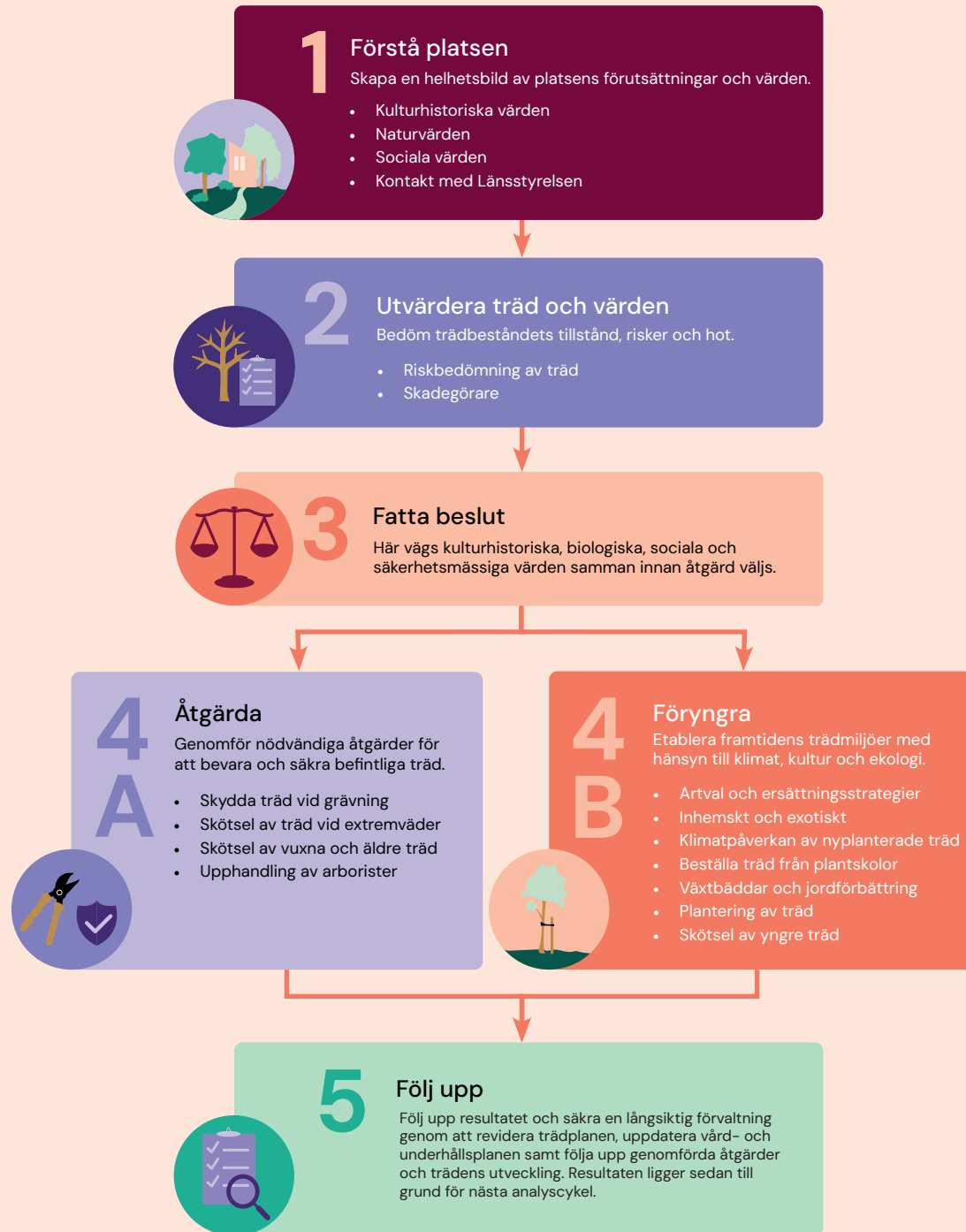
- ☐ Finns det träd som bidrar till rumslighet och avskildhet?
- ☐ Bevaras viktiga strukturer som alléer och trädkransar?
- ☐ Har en analys gjorts av hur platsen används idag?
- ☐ Finns kunskap om hur besökare upplever miljön?
- ☐ Hur påverkas platsens användning av förändringar i trädbeståndet?
- ☐ Tar platsens utformning hänsyn till olika typer av användargrupper?
- ☐ Finns en strategi för att förstärka platsens sociala värden?

Trädens roll i begravningsplatsens helhet

Träd spelar en central roll i begravningsplatsens sociala funktion. De skapar miljöer för både stillhet och rörelse, för minnen och möten. Att förstå och förvalta dessa värden kräver både kunskap om träd och insikt i hur människor använder och upplever platsen.

Process och samband mellan guiderna

Den här guiden är del av en serie om förvaltning av träd på *begravningsplatser*

Artval och ersättningsstrategier

Inhemskt och exotiskt

Klimatpåverkan av nyplanterade träd

Kontakt med länsstyrelsen

Beställa träd från plantskolor

Kulturhistoriska värden

Naturvärden

Plantering av träd

Riskbedömning av träd

Skadegörare

Skydda träd vid grävning

Skötsel av träd vid extremväder

Skötsel av yngre träd

Skötsel av vuxna och äldre träd

Sociala värden

Upphandling av arborister

Växtbäddar och jordförbättring